

Wojciech Wrzesiński, Zygmunt Lietz

Z problematyki stosunków gospodarczych Prus Wschodnich

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 170-171

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

5) Podobnie nieuzasadniony jest również zarzut Chojnackiego, że sprawy uwłaszczeniowe na Mazurach potraktowałem „niepoważnie”, tzn. krótko, poświęcając tak mało miejsca temu problemowi. Pisząc o tym na dwóch stronach (19—20), rozszerzając nieco tę sprawę na następnych, uważałem te krótkie informacje za wystarczające. Na szczegółowsze rozważania nie pozwalał mi temat pracy jak i brak autorytatywnego opracowania z tej dziedziny.

6) Bez względu na określenia Cybulskiej, uważam, że Fr. Olszewski jest jednym z pierwszych poetów ludowych na Mazurach, gdyż w przeciwieństwie do innych (jak np. Grodzkiego, który pisał wcześniej), zachowało się kilkanaście jego wierszy, które mówią sporo o rozwoju pisarstwa tego poety.

7) Zdumiewająca jest uwaga Chojnackiego dotycząca Giersza, którego twórczość niesłusznie zdaniem jego pominąłem (zaznaczając zresztą o tym na stronie 66). Wiersze M. Giersza to przede wszystkim tłumaczenia z języka niemieckiego o charakterze wiernopoddańczym w stosunku do monarchii pruskiej. Poza tym Giersz był człowiekiem z jednej strony zasłużonym dla sprawy piśmiennictwa na Mazurach, z drugiej jednak przyniósł wiele szkody sprawie polskiej, ugruntowując wśród Mazurów poczucie odrębności, a nawet wrogości do Polski i Polaków. Jego działalność nie doczekała się pełnego, krytycznego opracowania, a zdania na temat jego działalności są bardzo podzielone (świadczy o tym m. in. dyskusja jaka toczyła się na łamach „Życia Olsztyńskiego” w r. 1956 między T. Ruczyńskim, Wł. Chojnackim i E. Martuszczyńskim).

8) Jeżeli chodzi o obwolotę, to nie zamierzam polemizować z uwagami Chojnackiego, gdyż nie miałem żadnego wpływu na jej treść.

Fakt, że autor opracowujący jakieś wąskie, specjalistyczne zagadnienie, musi przeprowadzać często szczegółowe badania nad całym okresem, świadczy o słabym rozwoju wiedzy historycznej o Warmii i Mazurach. Brak autorytatywnych opracowań o charakterze ogólnym (jak np. monografii czasopism regionalnych) utrudnia rozwój innych gałęzi wiedzy. Nie bez słuszności będzie zatem stwierdzenie, że uniknięcie potknięć jest w takim wypadku prawie niemożliwe.

POŁOŻENIE EKONOMICZNE POŁONII W NIEMCZECH W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

*) STRESZCZENIA REFERATÓW WYGŁOSZONYCH NA SESJI NAUKOWEJ
P.T.H. W OLSZTYNIE DN. 16. XII. 1957

ZYGMUNT LIETZ - WOJCIECH WRZESIŃSKI

Z problematyki stosunków gospodarczych Prus Wschodnich.

Uwagi autorów nie pretendują do wyczerpującego omówienia całej problematyki. Mają one za zadanie jedynie zobrazować wyniki dotychczasowych badań i umożliwić zrozumienie tez stawianych w dalszych referatach szczegółowych. Zagadnienia wymagają odrębnych badań.

Na wstępie autorzy starali się o pokazanie sytuacji ekonomicznej Prus Wschodnich przed pierwszą wojną światową, zwracając szczególnie dużą uwagę na uzależnienie gospodarki prowincji od powiązań ekonomicznych z Rosją carską. Po omówieniu zmian politycznych wynikłych po pierwszej wojnie światowej, które spowodowały zerwanie zasadniczych powiązań ekonomicznych, pokazano krytyczną sytuację gospodarczą regionu. Omawiając kryzys gospodarczy Prus Wschodnich autorzy podkreślali, że przejawy kryzysu, jakie występowały w Prusach Wschodnich, były charakterystyczne dla wszystkich rolniczych dzielnic Państwa Niemieckiego.

Główny ciężar życia gospodarczego Prus Wschodnich spoczywał wówczas na rolnictwie, które w omawianym okresie przechodziło w całej Europie znaczny kryzys. Rentowność gospodarki rolnej była uzależniona przede

*) Streszczeń dokonali prelegenci. Referat Jana Baczewskiego streścił Julian Malewski.

wszystkim od ceny na płody rolne, wykazując tendencję zniżkową. Ceny kształtowały się pod dyktando rynków ogólnoniemieckich, a w grę wchodziły dodatkowe koszty związane z opłatami za transport. Autorzy omówili cały zespół przyczyn powodujących spadek rentowności rolnictwa wschodnio-pruskiego. Rolnictwo wschodnio-pruskie przynosiło duży deficyt. Po 1925 roku roczny deficyt dochodził do 200 milionów marek, gdy ogólna wartość rolnictwa wynosiła ok. 2 miliardów marek. W związku z tym wzrastało zadłużenie rolnictwa, przy czym w odróżnieniu od okresu sprzed 1914 roku pożyczki miały charakter konsumpcyjny, a nie inwestycyjny. Władze niemieckie zaniepokojone takim stanem rzeczy czuły się zobowiązane do znalezienia pomocy w postaci przyznania znacznych kredytów państwowych, dla zapobieżenia kryzysu wszystkich gałęzi gospodarki, a głównie rolnictwa. Tak zrodziła się słynna Ostpreussenhilfe.

Autorzy omówili rozwój i formy akcji podkreślając, że kredyty te nie rozwiązywały w sposób zasadniczy kryzysu gospodarczego, przynosząc tylko chwilowe rozwiązanie trudności, odsuwając ostatecznie załatwienie sprawy na plan dalszy.

Następnie omówiono sytuację przemysłu na terenie Prus Wschodnich po pierwszej wojnie światowej, zwracając uwagę na pogorszenie warunków ze względu na utrudniony dowóz surowców i ograniczenie rynków zbytu. Dla ilustracji ogólnej sytuacji ekonomiki Prus Wschodnich autorzy podają cyfry dotyczące ogólnego bilansu handlowego, wykazując ciągłą tendencję w kierunku zwiększania ujemnego salda.

Jako kolejny problem omówiono wysiłki władz niemieckich dążące do intensyfikacji produkcji rolnej, zwracając uwagę na dwa najbardziej charakterystyczne momenty: dążność do przebudowy struktury rolnej — tworzenie gospodarstw wielkochołopskich i meliorację. Ta pierwsza sprawa miała szczególnie duże znaczenie po 1933 roku. W przemyśle po 1933 roku program gospodarczy przewidywał, że rozwój pójdzie nie w kierunku industrializacji, lecz w kierunku aktywizacji istniejących gałęzi przemysłu, przez rozbudowę zakładów, podniesienie stanu zatrudnienia i uruchamiania zakładów, które by uniezależniały prowincję od innych części państwa niemieckiego.

W zakończeniu autorzy stwierdzili, że zmiany po 1933 roku aczkolwiek polepszyły położenie prowincji, nie przyniosły radykalnego przewrotu. Prusy Wschodnie w okresie międzywojennym, oddzielone od naturalnego zaplecza gospodarczego w postaci rynku polskiego i rynku północno-wschodnich państw europejskich, znajdowały się w stanie dużej izolacji i były zmuszone do prowadzenia polityki gospodarczej w kierunku równoleżnikowym. Uzależnienie życia gospodarczego prowincji od kierunków równoleżnikowych było uzasadnione względami politycznymi, ale nie gospodarczymi. Mimo energicznych wysiłków nie mogło dojść do zapobieżenia istnienia ujemnego bilansu handlowego i płatniczego Prus Wschodnich.

JAN BACZEWSKI*)

Spółdzielczość polska w Niemczech.

„Jako prezes Związku Polskich Towarzystw Szkolnych — jak zaznaczył J. Baczewski — wywieralem swój wpływ także na życie gospodarcze mniejszości polskiej w Niemczech. Wychodziłem z założenia, że bez należytej ugruntowanej podstawy gospodarczej nie sposób było budować szkolnictwa

*) Jan Baczewski ur. się 13. XII. 1890 r. w Gryźlinach, pow. olsztyńskim. Pochodził z zasiedziałej warmińskiej rodziny. Szkołę powszechną ukończył w Gryźlinach, do gimnazjum uczęszczał w Braniewie, do szkoły rolniczej w Olsztynie. Zdembilizowany z wojska w 1918 roku, został członkiem Rady Żołnierskiej i prezesem nowozałożonego Tow. Ludowego w Gryźlinach. W 1919 r. organizował wybory komunalne w pow. olsztyńskim, wszedł do sejmiku powiatowego z listy polskiej. We wrześniu 1919 r. został kierownikiem akcji plebiscytowej i sekretarzem Rady Ludowej w Olsztynie. Podczas plebiscytu zorganizował 17 polskich szkół powszechnych (w 12 szkołach wprowadzono język polski). Po plebiscycie uwięziony w Olsztynie, wypuszczony na podstawie amnestii. Za akcję antyniemiecką ponownie uwięziony. Po uwolnieniu oraz powstaniu w 1920 r. Zw. Polaków w Prusach Wschodnich, a 1921 Towarzystwa Szkolnego, został Baczewski kierownikiem obu placówek w Olsztynie. Przyczynił się do zreformowania Banku Ludowego w Olsztynie, uporządkował Bank Mazurski w Szczytnie. Za skiercwa-